

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ПОЕЗІЇ

Стаття присвячена особливостям перекладу сучасної англомовної поезії. У статті висвітлено головну специфіку поетичного перекладу, визначено труднощі, які виникають при перекладі сучасної англомовної поезії та встановлено особливості сучасної англомовної поезії, що мають бути враховані в перекладі.

Ключові слова: поетичний переклад, ритм, образ, емоційний компонент, сучасна англомова поезія.

Адаменко М.В. Особенности перевода современной англоязычной поэзии. *Статья посвящена особенностям перевода современной англоязычной поэзии. В статье очерчена специфика поэтического перевода, определены трудности, возникающие при переводе современной англоязычной поэзии, и установлены особенности современной англоязычной поэзии, которые должны учитываться при переводе.*

Ключевые слова: поэтический перевод, ритм, образ, эмоциональный компонент, современная англоязычная поэзия.

Adamenko M. The peculiarities of translation of modern English poetry. *This article deals with the peculiarities of translation of modern English poetry. The author overviews the specificity of poetic translation, defines the difficulties that appear in translation of modern English poetry. The peculiarities that should be taken into account in translation are also investigated in this article.*

Keywords: poetic translation, rhythm, icon, emotional component, modern English poetry.

Культура XXI століття попри суперечливість й різноманітність ставлення людини до світу, характеризується насамперед своїми інтеграційними процесами. Виникає прагнення до формування єдиної загальнолюдської культури, що розвивається через взаємозбагачення й взаємопроникнення її національних форм.

Поетика – це розділ теорії літератури, який трактує на основі певних науково-методологічних передумов питання специфічної структури літературного твору, поетичної форми, техніки (засобів, прийомів) поетичного мистецтва. У своєму історичному розвитку поетика як наука пройшла до-вгий шлях, змінюючи в значній мірі обриси кордонів свого предмета і харак-тер своїх завдань, то звужуючись до поетичних правил, то розширюючись до історії літератури або естетики.

Актуальність дослідження зумовлена загальним спрямуванням сучасного перекладознавства на встановлення особливостей пере-кладу сучасної англомовної поезії з урахуванням базових положень поетики. Поетика є об'єктом дослідження багатьох теоретиків і критиків лі-тератури: О.М. Веселовського, О.О. Потебні, М.М. Бахтіна, Р.О. Якобсона, В.М. Жирмунського, Б.М. Ейхенбаума, І. Левого та інших.

Але, незважаючи на важливість окресленої проблеми та значний інтерес науковців, питанню про особливості перекладу саме сучасної англomовної поезії присвячено небагато робіт, що й визначає актуальність цього дослідження.

Мета нашого дослідження полягає у виявленні особливостей перекладу сучасної англomовної поезії. Матеріалом дослідження слугувала поезія сучасної американської поетеси Джейн Кеньйон.

Поетичний переклад, як і будь-який різновид перекладу, є насамперед міжмовною і міжкультурною комунікацією. При цьому поетичний переклад здійснює передачу поетичної інформації за допомогою завершеного тексту, кожна складова частина якого знаходить своє місце саме у складі цього цілісного тексту.

Поетична комунікація — це такий вид спілкування між автором і реципієнтом, при якому за допомогою віршованого тексту здійснюється одночасна передача двоярусної значеннєвої і багатшарової естетичної інформації. Перекладач, у свою чергу, стає посередником у такій комунікації, головним завданням якого є створення нового поетичного тексту, еквівалентного оригіналу за його концептуальною та естетичною інформацією, але використовуючи за необхідністю зовсім інші мовні, а часом і віршовані форми.

Для створення такого поетичного перекладу недостатньо одного членування на рядки. Поет-перекладач має змогу використовувати такі поетичні засоби, як метр, ритм, рима, оказіональні фонічні структури тощо.

У сучасній англomовній поезії, головним чином, простежується відсутність рими, що є проблемою для українського перекладача.

Поетичний переклад припускає включення тексту-перекладу в живий літературний процес, у культурну традицію та пам'ять літератури тієї мови, якою він здійснений. Саме поетичні переклади сприяють повному стиранню меж між оригінальною та перекладацькою творчістю.

Адекватність (вірність, точність) треба розуміти діалектично, а не з позицій буквалізму. Крім того, залежно від цільової настанови перекладача співвідношення адекватності значеннєвої, стилістичної й прагматичної може варіювати.

При поетичному перекладі неминучі істотні перетворення багатьох аспектів оригіналу. «Для того, щоб передати правильно інший образ або фразу, у перекладі іноді їх необхідно зовсім змінити. Відповідний образ, так само як і відповідна фраза, складаються не завжди у видимій відповідності слів» [2: 18].

Прагнення до зближення поезії з живою мовою, що краще дозволяє поетові передати свої думки, почуття читачеві, і є боротьба проти умовностей поетичної мови, традиційних епітетів, фразеологізмів, які властиві тільки романтичному періоду, становлять постійний елемент історії поезії всіх часів. Ми зустрічаємося з ними в будь-який час.

Що стосується сучасної поезії, то відомо, як наполегливо вводять у вірші прозаїчну лексику сучасні англomовні поети. У сучасній англійській мові, незважаючи на відсутність спеціального поетичного стилю, зберігається

шар лексики, що через асоціації з поетичними контекстами має в постійному конотативному значенні вхідних у нього слів-компонентів, які можна назвати поетичною стилістичною конотацією. Цей компонент стійкий, і словники позначають його спеціальною позначкою poet., а лексикологи називають такі слова поетизмами. До них належать не тільки ті високі слова, які визнавалися ще класицистами, але й архаїчні й рідкісні слова, уведені в поетичний побут романтиками [1: 257–258].

Проблемність досягнення адекватного сприйняття поетичного твору читачами в перекладі часто визначається складною природою поетичного образу. «У творі синсемантичні образи можуть ієрархічно розподілятися від образу-домінанти до нейтрального образу, чергуючись із автосемантичними образами. У процесі перекладу виникає потреба еквівалентного відтворення художнього потенціалу синсемантичного образу. Однак семантична недетермінованість цих образів обумовлює складності при визначенні їх еквівалентів у перекладі» [5: 65]. Визначення еквівалентності композиційних структур поетичного тексту у перекладі має відігравати значну роль в адекватному відтворенні синсемантичного образу.

У деяких випадках перекладач відтворює поетичний образ оригіналу за допомогою схожих прийомів, наприклад синтаксичне уподібнення, граматичні заміни або ж експлікації, уважаючи, що тільки таким чином можна передати головну думку автора: *...I am water rushing to the wellhead, / Filling the pitcher until it spills...* (Jane Kenyon «Briefly It Enters, and Briefly Speaks»). – *...Я – саме та вода, що мчить до джерела, / Наповнюючи глечик сповна...* [переклад наш. – М.А.].

Загальною тенденцією при перекладі віршів можна вважати намагання перекладачів відтворити ритм першотвору, зберігати кількість складів та розташування акцентів відповідно до розміру вірша. На думку І. Левого, створенню такої традиції, що є характерною і для українського поетичного перекладу, сприяє «прагнення зберегти ритм першотвору, тобто вивести віршотворчий принцип перекладу із композиційного обумовленого у першотворі розташування наголосів, та тенденція включити переклад до ритмічної системи вітчизняної літератури» [4: 274]: це помітно на прикладі перекладу вірша «Briefly It Enters, and Briefly Speaks»: *I am the blossom pressed in a book, / Found again after two hundred years... / I am the maker, the lover, and the keeper...* (Jane Kenyon). – *Я – наче цвіт, затиснутий у книзі, / Знайдений через два століття тільки... / Я – сам творець, кохана й охорона твоя...* (переклад наш. – М.А.)

Оскільки наразі відсутні сталі традиції перекладу сучасної англомовної поезії, тобто перекладу вільного вірша українською мовою, вибір стратегії значною мірою визначається власним розумінням перекладача особливостей відтворення силабічної системи віршування. І навіть у спробі відтворити ритм першотвору, перекладач стикається з нехарактерними для своєї мови прийомами, які потрібно передати, але мовою зрозумілою читачеві:

*...I am the musk rose opening
Unattended, the fern on the boggy summit...
I am the one whose love*

*Overcomes you, already with you
When you think to call my name...*

(Jane Kenyon «Briefly It Enters, and Briefly Speaks»)

*...Я – недоглянута квітка, що майже розквітла,
Чи папороть на болотистій вершині...*

*Я – Та, чиє кохання
Охопить Тебе, що вже з Тобою,
Коли називаєш мене на ім'я...*

[переклад наш. – М.А.]

Важливе значення для відтворення композиційних особливостей англомовних поезій у перекладі має правильна оцінка системи римування або ж відсутність рими взагалі. На думку І. Левого, «Перекладачеві необхідно знати відмінності традицій римування окремих національних літератур, інакше він буде сприймати естетичні особливості першотвору під кутом свого національного відчуття і в своєму тексті може не скористатись деякими особливостями національного вірша або деформувати вірш неорганічними чужоземними прийомами» [4: 274].

Інтерпретація художніх текстів, особливо поезії постмодерну, вимагає зміни її стратегій, тактик, модифікації, а інколи й деформації когнітивних процесів аналогового й асоціативного осмислення, задіяних в обробці словесних поетичних образів [3: 60].

Поетичні твори, якою б мовою вони не були створені, передають почуття автора, що потім сприймаються читачем. Передача почуттів можлива шляхом створення образу. Образність – відмітна риса не тільки української, а й сучасної англомовної поезії. Як писав В.Г. Белінський, «мистецтво – це мислення в образах». Дієвість образу ґрунтується на тому, що він відтворює у свідомості читача минулі відчуття, пожвавлюючи спогади про зорові, слухові та інші чуттєві переживання. Сприйняття стає живим і конкретним. У філософії образ – це відбиття дійсності у свідомості століття. Образи, створювані реальною дійсністю, називаються первинними образами. Образи, створювані текстом художнього твору, є вторинними. Такий образ можна визначити як відрізок тексту, що відтворює у свідомості читача відчуття, емоції й почуття, які закодував у тексті поет. Образам належить ключова позиція в розробці ідей і творів. Образ конкретної ситуації, конкретного героя складається в образ цілого твору. Образи окремих творів створюють образ автора [2: 23]. Отже, правильно відтворений у перекладі образ не спотворює зміст цілого поетичного твору. Прикладом відтворення образу в сучасній поезії може бути вірш Джейн Кенйон «The Suitor» та його переклад:

*...Suddenly I understand that I am happy.
For months this feeling
has been coming closer, stopping
for short visits, like a timid suitor.*

(Jane Kenyon)

*...Раптом розуміти починаю,
Що щасливою я стала.*

*Місяцями, це почуття виникало,
На короткі миттєвості зупинялось,
Як боязкий шанувальник ввірвалось.*

[переклад наш. – М.А.]

У своєму вірші Д. Кеньйон створює образ щастя у вигляді шанувальника, звичайної людини, яка може принести це почуття з собою, тим самим автор намагається показати всім, чим вони схожі – поступовістю, неквапливістю, миттєвістю присутності, появи. І перекладач у цьому випадку не змінює образи, адже вони зрозумілі читачу, вони викликають ті асоціації, почуття, емоції, переживання, які задумав автор.

Однак традиційність образів робить поезію зрозумілою широкому колу людей. В авангардній поезії, образи, зрозумілі авторові, не завжди зрозумілі звичайним людям. А мистецтво, і поезія зокрема, існує для людей. У віршах не обов'язково повинні переважати почуття. У них можуть домінувати й думки.

Важливе місце в сучасних англомовних віршах займають емоційні конотації, які виражають наше ставлення до того, що ми відчуваємо, вимовляючи слово чи фразу, як слова формують наші емоції та впливають на них. Відчуття страху, задоволення чи відрази – це типові емоції людини, які вона відчуває понад сотні тисяч разів на день. Наприклад, у деяких віршах Джейн Кеньйон продемонстровано відчуття неминучості чогось і навіть неабиякої сміливості через розуміння подій, що обов'язково відбудуться: *I divested myself of despair / and fear when I came here. / Now there is no more catching / one's own eye in the mirror...* (Jane Kenyon «Notes from the Other Side») – *Я скидаю з себе розпач / І страх, бо навіщо він мені / Знов приходячи сюди. / Немає більше відображення / У дзеркалі моєму, все зникає...* [переклад наш. – М.А.]

Проте, з іншого боку, вірш Д. Кеньйон «Happiness» поєднує простоту та зріле відчуття щастя, яке приходить до усіх взагалі й до кожного зокрема. Її звичайні, буденні уявлення про щастя відомі і знайомі кожній людині:

*...It comes to the monk in his cell.
It comes to the woman sweeping the street
with a birch broom, to the child
whose mother has passed out from drink.
It comes to the lover, to the dog chewing
a sock, to the pusher, to the basket maker,
and to the clerk stacking cans of carrots
in the night.*

(Jane Kenyon «Happiness»)

*...Воно приходить до ченця в його комірці.
До жінки тієї, що вулицю мете,
До дитини, що втратила матір через те,
Що пияцтво – залежність для неї пуста.
Воно приходить до кохання,
До собаки, до торговця,
До того, хто створює все, що потрібно,
Й до клерка, складавши всю ніч щось невпинно.*

[переклад наш. – М.А.]

Перекладач, у свою чергу, показує прості ідеї автора, дещо видозмінюючи їх, використовуючи такі прийоми перекладацької трансформації, як генералізація, модуляція, експлікація.

Відсутність рими в сучасній англomовній поезії викликає значну складність для українських перекладачів, адже саме вона є прийомом, що дозволяє зрозуміти зміст оригінального віршу, його особливі образи, думки автора. При перекладі, як було сказано вище, можливо передати сутність неримованого твору двома способами: використовуючи риму або ж ритм. Звичайно ж, для українського читача римований переклад стане більш зрозумілим, аніж неримований оригінал: ...*Let dew collect on the hoe abandoned / in long grass. Let the stars appear / and the moon disclose her silver horn.* (Jane Kenyon «Let Evening Come») – ...*Нехай роса збирає сапи, / Залишені у тій траві. / Нехай з'являться зорі, як лампи / А та луна – у срібній млі* [переклад наш. – М.А.]

Проаналізувавши переклади поезії сучасної американської поетеси Д. Кеньйон, можемо сказати, що такі перекладацькі трансформації, як конкретизація, генералізація, додавання, видалення найчастіше використовуються при перекладі саме сучасної англomовної поезії, головними рисами якої є індивідуальність, специфічне світобачення та культура автора, його менталітет та різне відтворення ритму у віршах.

Можна зробити висновок, що поетичний переклад – це спосіб перекладу поезії для самого читача, спосіб зближення мов і націй. Можливість перекладу з однієї мови іншою розуміється як можливість вираження тих самих думок засобами двох різних мов. Тому саме поетичні переклади сприяють повному стиранню меж між оригінальною та перекладацькою творчістю.

Отже, головними особливостями перекладу сучасної англomовної поезії є відсутність рими; образність, емоційний потенціал оригіналу, який необхідно зберегти в перекладі; виразність змісту й суті того, що саме хоче донести автор своїм твором; наявність ритму, силабічність, наголос; чуттєвість рядків, яка нерідко стає визначальною при перекладі оригінальної поезії.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Арнольд И.В.** Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования) / И.В. Арнольд. – Л. : Просвещение, 1973. – 303 с. 2. **Белинский В.Г.** Полное собрание сочинений. Тт. 1 – 13. / В.Г. Белинский. – М. : «Искусство», 1953 – 1959. – С. 23. 3. **Белехова Л.И.** Иконичность в американских поэтических текстах // Вісник КНЛУ / Л.И. Белехова. – К. : Вид, центр КНЛУ, 2004. – С. 60–65. 4. **Левый И.** Искусство перевода / И. Левый. – М. : «Прогресс», 1974. – 397 с. 5. **Чередниченко А.И., Бех П.А.** Лингвистические проблемы воссоздания образа в поэтическом переводе / А.И. Чередниченко, П.А. Бех. – К. : КГУ, 1980. – 67 с.

ДЖЕРЕЛА

1. **Kenyon J.** Let evening come. / J. Kenyon. – New York : Graywolf Press, 1990. – 60 p.
2. **Kenyon J.** Constance. / J. Kenyon. – New York : Graywolf Press, Graywolf, 1993. – 72 p.
3. **Kenyon J.** Otherwise: New & Selected Poems. / J. Kenyon. – New York : Graywolf Press, 1996. – 65 p.